

COMUNA ZIMANDUL NOU

Denumiri

Zimanducz: *Zimandkoz;*

Zimandu Nou: *Ujzimand, Zimandujfalu.*

Andrei Şaguna:

Coordonate geografice

Comuna Zimandu Nou este aşezată în câmpia Aradului pe coordonatele geografice de: 46 grade, 16 min. 51 sec. latitudine nordică și 21 grade, 24 min. longitudine estică. Suprafața este de este de 74,3 kmp iar înălțimea de 111 m. d.m.

Istoric

Numeroase descoperiri atestă în aria cuprinsă între Mureşul inferior – Munții Apuseni – Tisa inferioară, pe purtătorii culturii Otomani, inclusiv la Zimandu Nou, und aveau aşezări stabile, uneori de lungă durată și practicaau agricultura și creșterea animalelor. La Zimandu Nou s-au descoperit depozite de bronz (unelte, arme, piese de harnașament, podoabe).

Utviniş (Otvènes)

La est de halta CFR, pe locul numit Pusta Salay, au fost culese fragmente ceramice cenușii, lucrate la roată precum și o mărgea de calcedoniu. Materialul datează în secolele III-IV d. Hr.

Zimandu Nou. Pe teritoriul comunei s-au descoperit:

- a) O necropolă de incinerare aparținând culturii Mako-Kosihy-Caka din bronzul timpuriu.
- b) Un depozit de bronzuri compus din trei culturi, o seceră fragmentară, două fragmente dintr-o altă seceră, cinci nasturi, o verigă, două plăci fragmentare ornamentate, un pandantiv semilunar și un fragment de turtă de bronz. Depozitul se încadrează în grupa Cincu-Suseni și datează din Hallstatt

Din cariera de nisip de lângă gară provin, din descoperiri vechi, cercei și cataramă, sarmatice. În 1955 și în 1962 au fost descoperite aici cinci morminte sarmatice de înhumare, datând din secolele III-IV d. Hr, din care provin un colier cu mărgelile din sticlă și pastă, cinci vase cenușii lucrate la roată, o fusaiolă, doi cercei, o fibulă de bronz și o lance din fier fragmentară. În același loc au apărut și fragmente ceramice din secolele XI-XII, ornamentate cu unghia și roțița.

De pe terenul de lângă școala generală, lângă șoseaua Arad - Oradea, au fost culese fragmente ceramice cenușii lucrate la roată din secolele III-IV. d. Hr.

Atestare documentară:

Zimandul Nou datează din 1743

Zimanducz a fost colonizat în 1852.

Utvinișul este atestat în 1471 și 1479 ca aparținând domeniului Szeri Posa.

Andrei Şaguna a fost construit în 1924, lângă Zimandul Nou, prin colonizare

La cetatea de pământ (Foldvar) se află un cimitir de la începutul epocii feudale, sec XI, datat prin două monezi de la regii maghiari Bela I și Ladislau I. Inventarul funerar, găsit într-o carieră de pietriș, cuprinde obiecte caracteristice acestei epoci: brățări, inele, pandantive, coliere, mărgelile și o cruciuliță. La nord de comună se află o movilă cu diametrul de 10 m. și înălțimea de 4 m. care, după Marki, este o aşezare din epoca străveche.

Stăpânii feudali:

Utviniş: Între anii 1471 - 1479 Utvinișul aparține domeniului Szeri Posa, în 1483 și 1490 Ewtwenblaka (Utviniş) ține de domni Podmaniczki și Horvath. În anii 1518, 1519 sunt pomenite domeniile Ujhelyi, Pappffy, Magocsy, Zay iar în 1553, sub denumirea de Etwenablaku, Ewthwenablak Utvinișul avea 17 sesii iobăgești în posesia familiilor Glezsán, Klary, Lajos, Magocsy, Mandl, Paksy, Ujlaky, Zay. Celelalte localități: Zimandul Nou și

Zimanducz au fost recolonizate după mijlocul anilor 1850 cu oameni liberi cu proprietăți concesionate de statul maghiar, iar Andrei Șaguna a fost colonizat în 1924.

Evenimente

Actualele localitățile Zimanducz, Zimandul Nou și Andrei Șaguna nu datează de multă vreme. Trebuie să menționăm că în vatra acestor sate au existat cu veacuri în urmă, așezări omenești, care au căzut victime distrugerilor otomană sau habsburgice. Satul Zimanducz a luat ființă în anul 1853. În acest an, pe actuala vatră a satului au venit 92 de familii de naționalitate maghiară din pusta Bankut, jud Cenad, de confesiune romano-catolică. După colonizare comuna a primit denumirea de Zimand Koz, adică între Zimanduri. Din unele surse reiese că locuitorii ar fi venit din pusta Csernovics Ujfalu, aflată la 15-20 km de graniță, pe direcția Curtici. Zimandul-Nou s-a înființat tot la mijlocul secolului trecut (1842-1852) Coloniștii din Zimandul Nou sunt originari din Nograd - Ungaria. Utvinișul nu era în acei ani decât o minusculă așezare de muncitori pe domeniul proprietarului grof Zelenski. Soția lui, Emeric K a adresat un apel entuziast, în 22 iunie 1905, femeilor. În apel se arată că fiecare femeie este datoare să militeze alături de bărbatul său, ca prin acțiunea lor și ele să promoveze „succesul luptei noastre. Femeile sunt mult mai crunt exploatate în acest monstruos sistem social în comparație cu bărbații, deci le revine o dublă datorie de a lupta”.

La 1 mai 1891 la Zimanducz au avut loc mintiguri în care au fost rostite cuvântări și s-au distribuit manifeste și tipărituri socialiste. Tot în 1891 s-au constituit organizații social-democrate la Zimanducz și Zimandul Nou.

În 1892 funcționau la Zimanducz și Zimandul Nou, cercuri socialiste. Memorabilă rămâne demonstrația desfășurată pe strada principală din Zimanducz, la 1 mai 1892, când 300 de muncitori, sosiți aici, au mobilizat sărăcimea acestor sate în vederea unui miting impozant. Mulțimea a dat dovadă de o mare energie, încât autoritățile au fost nevoite să facă apel la intervenția armatei.

La începutul lui noiembrie 1918 este atacat conacul contelui Zelenski de la Utviniș. Mișcări țărănești au avut loc și în 1919 pe moșia Zelenski din Utviniș, unde existau peste 100 de angajați permanenți. Reforma agrară din 1921 duce și la împrăștierea coloniștilor unguri, lângă ei venind, în 1924, o masivă populație românească, în special la Andrei Șaguna.

Evoluția demografică – comuna Zimandul Nou

1880 – 1523; 1890 – 1743; 1900 – 1906; 1910 – 2075; 1920 – 2394; 1930 – 3103; 1941 – 3153; 1956 – 3502; 1966 - 4478; 1977 – 4927; 1992 – 4561; 2002 – 4489. În acest ultim an existau 2532 români; 1891 maghiari; 35 romi, 18 germani; 6 ucrainieni, 4 nedeclarați.

Recensământul din 2011 dă următoarele date statistice: Populație totală 4657 locuitori, din care: 60,25% români, 33,05 maghiari, 1,85% romi iar 4,42% nu și-au declarat naționalitatea.

Populația pe confesiuni: ortodocși 50,61%; romano-catolici 33,65%; bapțiști 3,44%; reformați 2,3%, penticostali 2,15%, restul nedeclarați.

Biserica

Zimandu Nou. La locul numit „Cetatea de pământ” s-a descoperit un cimitir din secolul XI. Potențial acolo ar fi putut exista și o biserică, teritoriul Aradului a aparținând în evul mediu de episcopiile Oradea, Agria, Cenad și Transilvania. Zona Zimand a aparținut de Arhidiaconatul Catolic Arad. Numărul bisericilor, remarcabile prin dimensiuni ori decorații, a fost constant în favoarea celor catolice. Conform hărților vechi exista o biserică, dispărută astăzi la Ethwenablaka și Vasegyhaza. Biserica de la Vereseghaz, în dreptul Șimandului a fost menționată în 1403.

Biserica catolică, de după colonizare, este construită în stil baroc, în 1875. A doua biserică catolică datează din 1908 și este construită în stil neogotic. Parohia romano-catolică Zimandu Nou are hramul „Sfântul nume al Sfintei Fecioare Maria”.

La Zimanducz în 1993 s-a început edificarea unei biserici greco-ortodoxe.

Parohia ortodoxă Andrei Șaguna se înființează după colonizarea satului, slujbele având loc într-o capelă. Între 1937 și 1942 este construită actuala biserică de cărămidă cu hramul „Sf. Ap. Petru și Pavel”, târnosită în 1954 de episcopul Andrei Magieru.

Școala

Grădinița de copii din Zimand funcționează începând din ultimul deceniu al secolului XIX.

La Zimandul Nou s-a deschis în 1854 Școala mixtă de confesiune romano-catolică, care în anul școlar 1877/1878 avea înscriși 69 elevi. Școala romano-catolică din Zimand Cuz s-a înființat în 1864 și avea înscriși, în anul școlar 1877/1878, 69 elevi.

Școala de stat maghiară din Zimandul Nou s-a înființat în 1901 și avea în anul școlar 1909/1910 155 elevi. Școala de stat din Zimand Cuz s-a înființat în 1904 și în anul școlar 1919/1920 avea 150 elevi.

Școala de stat românească din Andrei Șaguna s-a înființat după colonizarea din 1924 iar clădirea s-a construit în 1927.

În anul 2016 existau în comuna Zimandul Nou 4 grădinițe; o școală cu clasele 0-8 în limba maghiară la Zimandul Nou, care funcționează în clădirea construită în secolul XIX și o școală cu clasele 0-8 în limba română la Andrei Șaguna, care funcționează în clădirea construită în 1927, cu adăugiri după Al Doilea Război Mondial.

Personalități:

Roman Codreanu (n. 1952 – d. 2001), sportiv, luptător de greco-romane, medaliat cu bronz la Olimpiada de la Montreal din 1975.

Pavel Pantea, (n. 1948), prof. univ. cercetător la Institutul de fizică atomică din București

Economie

Coloniile fost întemeiate în anul 1853 prin dizolvarea coloniilor particulare și erau formate exclusiv din maghiari, care produceau tutun superior. Castelul din Utviniș a fost construit în stil secesion, în jurul anului 1903. În anii 20 ai secolului XX cultura tutunului era practică intens la Zimandul Nou și Zimanducz.. În anii 20 ai secolului XX cultura tutunului, mai ales la Zimandul Nou era principala ocupație a locuitorilor.

După Al Doilea Război Mondial a luat ființă IAS Utviniș cu sediul în Castelul Zelensky. G.A.C. Zimandul Nou, s-a înființat în data de 25 septembrie 1952. G.A.C. Andrei Șaguna s-a constituit în 1952 și G.A.C. Zimanducz „Iosif Rangheț” s-a constituit în anul 1953.

Ungurii din localitățile Zimandului s-au ocupat până nu demult cu cultivarea tutunului. Agricultură continuă să fie domeniul economic cel mai important. Există în prezent și o mare unitate agro-industrială după privatizarea IAS Zimandul Nou.

În anii 2000 s-a construit rețeaua de apă și canalizare, stația de epurare, hale de producție industrială, dispensar uman, s-a extins școala generală din Andrei Șaguna

Portul popular

La venirea maghiarilor au adus cu ei vechiul port din sud-estul Ungariei. În trecut fetele au umblat cu părul pieptănat peste cap, strâns la ceafă cu un șiret și împletit cu două cozi terminate cu o panglică. Femeile măritate purtau concii pe ceafă. Vechiul port maghiar a fost alcătuit din spătoi, cu mânecile prinse de gât și terminat cu fodor, tăiat în față și fără guler. Portul de sărbătoare a fost încă de la începutul secolului XX din mătase, pe dedesupt fetele purtau o cămașă lungă până la genunchi, fără mâneci, din pânză subțire și jupon. Bluzele albe, închise la spate, aveau mâneci bufante la umeri și terminate în partea de jos cu dantelă. Pe piept purtau aplicații de dantelă și volane. Fustele erau lungi până la glezne. Femeile măritate purtau haine de culoare mai închisă. Bluza era acoperită de viziclu., bufantă la umeri și strânsă în partea de jos a mânecii. Fetele se încălțau cu ciorapi și papuci.

Țăranii bărbați purtau pe cap pălării cu boruri mici. Îmbrăcămintea bărbătească era compusă din izmene, laibăr și șorț în față. Iarna purtau pantaloni din postav, ornamentați cu

găitan. Țăranii unguri purtau la începutul secolului XX mustață mare, cu vârfurile ascuțite, după moda germană. Bătrânii umblau cu părul lung până la urechi

Turism.

Castelul Zelensky construit în stil secesion, în jurul anului 1903.

La câțiva kilometri de Zimancuz se află Utvinișul. Aici se găsește o pădure de 48 ha, excelent loc de recreere. În această pădure cresc specii de arbori și arbuști ornamentali, dintre care menționăm chiparosul de baltă. Pădurea adăpostește cerbul carpatin, cocoșul de munte, fazanul și alte specii de interes vânătoresc.

Rezervația naturală de platan și alun turcesc.

Bibliografie specifică

Arhivele Naționale, Direcția Județeană Arad, *Îndrumător arhivistic*, vol II. Editura Gutenberg, 2009.

****Enciclopedia României*, 2000.

Manciulea, Ștefan, *Granița de vest*, Editura Gutinul SRL, Baia Mare 1994.

Marinescu, Ștefan, *Colonizările din a doua jumătate a secolului al XIX-lea pe teritoriul fostului comitat Arad*, în "Ziridava", nr. XIX-XX, Arad, pp. 201-207.

Oarcea, Felicia Aneta, *Școala și societatea în Comitatul Arad (1867-1918)*, Editura Gutenberg Univers, Arad, 2012.

Roz, Alexandru Roz, *Consiliul Național Român Central și Gărzile Naționale Române din Arad 1918*, vol I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1993.

Rusu Adrian Andrei, Hurezan George Pascu, *Biserici medievale din județul Arad*, Arad, 2000.

Toacsen, Mihail și colaboratorii, *Meleaguri arădene, ghid turistic*, Arad, 1972.

Varga, E., *Statistica recensăminte după limba maternă, respectiv naționalitate, jud Arad, 1880-2002*.

Vesa, Pavel, *Bisericile de mir arădene între tradiție și modernitate*

Ioan Tuleu